

NIL GEJMEN

Knjiga o
groblju

ILUSTROVAO Kris Ridl

Preveo
Draško Roganović

■ Laguna ■

Naslov originala
Neil Gaiman
THE GRAVEYARD BOOK
Illustrated by Chris Riddell

Text copyright © Neil Gaiman 2008
Illustrations copyright © Chris Riddell 2008

First published in Great Britain in 2008 by Bloomsbury
Publishing Plc

Text first published in the US by HarperCollins Publishers

Translation copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

Knjiga
o
groblju

Epigraf

*Njegove kosti
Po kamenju prospi
Jer prosjak je to
Niko ovdašnji*

– Tradicionalna uspavanka

Čovek zvani Džek zastade na stepenicama.

PRVO POGLAVLJE

Kako je Niko
došao na groblje

U tmini beše šaka, a u šaci nož. Nož je imao dršku od ušlačane crne kosti i sečivo finije i oštrije od bilo koje britve. Ukoliko bi vas zasekao, verovatno ne biste ni primetili da ste posečeni, barem ne odmah.

Nož je obavio gotovo sve zbog čega je i donet u tu kuću, te su i sečivo i drška bili vlažni.

Ulazna vrata, kuda su se nož i čovek koji ga je držao prikrali, još uvek su bila tek neznatno odškrinuta, pa su se kroz njih pramenovi noćne magle kovitlali i uvijali po kući.

Čovek zvani Džek zastade na stepenicama. Levom rukom izvuče veliku belu maramicu iz džepa crnog kaputa i njome obrisa nož i rukavicu na desnoj šaci, kojom ga je držao, a zatim je odloži. Lov je, takoreći, bio završen. Ženu je ostavio u krevetu, muškarca na podu spavaće sobe, a starije dete u jarko okrečenoj sobi, okruženo igračkama i napola dovršenim maketama. Preostalo je, znači, da se pobrine samo još za mališana, bebu koja jedva da je prohodala. Još samo on i ispuniće svoj zadatak.

On protegnu prste. Čovek zvani Džek bio je nadasve profesionalac, ili je bar tako sebi govorio, te neće dozvoliti sebi ni da se nasmeši sve dok posao ne bude gotov.

Kosa mu je bila tamna, oči mrke, a nosio je crne rukavice od najtanje jagnjeće kože.

Bebina soba je bila na samom vrhu kuće. Čovek zvani Džek se pope uz stepenice, nečujno koračajući po tepihu. Zatim širom otvori tavanska vrata i kroči kroz njih. Cipele su mu bile od crne kože, uglačane do te mere da su ličile na mračna ogledala: u njima se mogao videti sićušan odraz polumeseca.

Pravi mesec sijao je kroz starinski prozor. Svetlost mu nije bila jarka, već se rastapala u magli, ali Čoveku zvanom Džek nije ni trebalo mnogo svetla. Mesečina je bila više nego dovoljna. Poslužiće.

Mogao je da razazna obrise deteta u krevetu, glavu, udove i trup.

Kolevka je imala visoke rešetkaste stranice da dete ne bi izašlo. Džek se nagnu nad nju, podiže desnu šaku, onu u kojoj je držao nož, i nacilja njome u grudi...

...a zatim spusti ruku. Obličje u kolevci beše plišani medveđić. Deteta nije bilo.

Oči Čoveka zvanog Džek već se behu privikle na prigušenu mesečinu, te nije imao nikakvu želju da uključi svetlo. Uostalom, svetlo ionako nije ni bilo toliko važno. Imao je on i druge sposobnosti.

Čovek zvani Džek onjuši vazduh. Ignorisaio je mirise koje je sâm uneo u prostoriju, nije se obazirao na mirise koje je slobodno mogao da otpiše, usredsredivši se na miris onoga radi čega je došao. Mogao je da namiriše dete: mlečan miris, poput čokoladnog keksa, i opori, reski zadah mokre jednokratne pelene. Namirisaio je i šampon za bebe u njegovoj kosi, kao i nešto malo i gumeno – *igračka*, pomisli, a zatim nastavi, *ne, nešto za cuclanje* – što je dete nosilo.

Dete beše ovde. Ali ga sada više nije bilo. Čovek zvani Džek išao je za svojim nosom niz stepenice što su se protezale posred

visoke, uske kuće. Ispitao je kupatilo, kuhinju, vešernicu i, naposletku, predvorje u prizemlju, gde nije bilo ničeg izuzev porodičnih bicikala, gomile praznih pijačnih cegera, jedne odbačene pelene i zalutalih pramenova magle što su se kroz otvorena vrata sa ulice uvukli u predvorje.

Utom Čovek zvani Džek ispusti tanan zvuk, hroptaj koji je odavao razočaranje ali i zadovoljstvo. Zavukao je nož nazad u korice u unutrašnjem džepu svog dugog kaputa, a zatim je iskoračio na ulicu. Bilo je mesečine, kao i uličnih svetala, ali je magla sve prigušivala, i svetlost i zvuk, te je noć izgledala senovito i opasno. Pogledao je nizbrdo ka svetlosti zatvorenih radnji, a zatim uz ulicu, gde su poslednje visoke kuće vijugale putem uz brdo ka tmuni starog groblja.

Čovek zvani Džek onjuši vazduh. A zatim se, bez imalo žurbe, zaputi uzbrdo.

Još otkako je naučilo da hoda, to dete je bilo i očaj i radost svom ocu i majci, jer nikada do tada ne beše dečaka toliko sklonog lutanju, pentranju, uvlačenju i izvlačenju iz najraznovrsnijih stvari. Te noći probudio ga je tresak nečega o pod na spratu ispod njega. Kako se razbudio, ubrzo mu je postalo dosadno, te je počeo da traži način da izađe iz kolevke. Imala je visoku ogradu, poput zidova njegove ogradice u prizemlju, ali je bio ubeđen da je može preskočiti. Bio mu je potreban samo nekakav stepenik...

Odvukao je svog velikog, zlatastog plišanog medu u ugao kolevke, a zatim je, uhvativši se sićušnim šakama za ogradu, spustio jedno stopalo medvedu u krilo, a drugo na medvedovu glavu, i pridigao se u stojeći položaj, a potom se napola popeo, a napola sručio preko ivice kolevke.

Uz prigušeni udarac sleteo je na omanje brdašce čupavih, plišanih igračaka, od kojih je neke dobio na poklon od rodbine za svoj prvi rođendan, pre nepunih šest meseci, dok je neke

nasledio od starije sestre. Iznenadio se kad je tresnuo o pod, ali nije zaplakao: ako zaplačeš, dođu i vrate te nazad u kolevku.

Ispuzao je iz sobe.

Stepenice koje su vodile naviše behu problematične i njima još nije bio ovladao. Međutim, otkrio je da su stepenice koje vode naniže prilično jednostavne. Niz njih je sišao sedečki, trupkajući sa stepenika na stepenik dobroano tapaciranom guzom.

Sisao je svoju *cucu*, gumenu cuclu za koju mu je majka već počela govoriti da ju je prerastao.

Dok je na guzi silazio niz stepenice, pelena mu se razlabavila, te kad je došao do poslednjeg stepenika, stigavši u maleno predvorje gde se uspravio, ona mu spade. Iskoračio je iz nje. Na sebi je imao samo dečju spavaćicu. Stepenice koje su vodile nazad do njegove sobe i njegove porodice bile su strme, ali vrata koja su vodila na ulicu behu otvorena i mamila su ga...

Pomalo oklevajući, dete iskorači iz kuće. Magla ga je obgrlila kao nekog davno izgubljenog prijatelja. A zatim, isprva nesigurno, a potom sve brže i samopouzdanije, dečak se odgega uz brdo.

Što ste bili bliži vrhu brda, to je magla bivala sve ređa. Polumesečec je sijao, ne blistavo kao dan, nipošto, ali dovoljno da groblje bude vidljivo.

Pogledajte.

Videli biste napuštenu grobljansku kapelu sa zakatančenim gvozdenim dverima, zidove tornja obrasle bršljanom i omanje drvo koje raste iz oluka na obodu krova.

Videli biste nadgrobne spomenike, grobnice, kripte i spomen-ploče. Videli biste pokojeg zeca, poljskog miša ili lasicu u trku, kad se iskradu iz žbunja i šmugnu preko staze.

Videli biste sve to, pri mesečini, da ste bili tu te noći.

Ali možda ne biste videli bledu, punačku ženu koja je išla stazom kraj kapije, a i da ste je videli, shvatili biste, kad biste

pažljivije pogledali, da to behu samo mesečina, magla i senke. Ali punačka bleđa žena ipak beše tu. Koračala je stazom koja je između napola urušenih nadgrobnih spomenika vodila sve do glavne kapije.

Kapija je bila zaključana. Zimi se uvek zaključavala u četiri po podne, leti u osam uveče. Šiljcima ovenčana gvozdena ograda okruživala je jedan deo groblja, a ostatak je zaklanjao visoki zid od cigle. Prored između rešetaka na glavnoj kapiji bio je mali: sprečio bi odraslog čoveka da se provuče, zaustavio čak i desetogodišnje dete...

– Ovens! – povika bleđa žena, a glas joj je mogao biti i šuštanje vetra kroz visoku travu. – Ovens! Hodi da vidiš ovo!

Čučnula je i zagledala se u nešto na tlu, kad pramen senke iskorači na mesečinu i ukaza se kao prored četrdesetogodišnjak. On spusti pogled ka svojoj supruzi, a zatim pogleda u šta i ona, pa se počeha po glavi.

– Gospoja Ovens? – reče on, jer je poticao iz znatno formalnijeg doba no što je naše. – Je li to ono što mislim da jeste?

No izgleda da je to što je odmeravao istog trena spazilo gospođu Ovens, pošto je otvorilo usta, pustivši da mu gumena cucla koju je coktalo padne na zemlju, i posegnulo punačkom šačicom kao da iz petnih žila pokušava da se uhvati za bleđi prst gospođe Ovens.

– Vala, vrag me odneo – reče gospodin Ovens – ako to nije beba.

– Neg' šta neg' je beba – odgovori mu supruga. – Pitanje je, šta činiti s njom?

– Jašta je pitanje, gospoja Ovens – uzvratila joj supruga. – A ipak, nije na *nama* da se to pitamo. Jer ova ovde beba je bez sumnje živa i kao takva nema nikakve veze s nama, nit pripada našem svetu.

– Vid' ga samo kako se smeška! – reče gospođa Ovens. – Ima presladak osmeh – i svojom neopipljivom šakom pogladi dete po retkoj plavoj kosi. Dečacić se radosno zakikota.

Leden povetarac dunu preko groblja, razvejavši maglu na nižim padinama (jer groblje je prekrivalo čitav vrh brda, a staze su mu vijugale uzbrdo i nizbrdo, često se ponovo ulivajući same u sebe). Čulo se zveketanje: neko je cimao i drmusao glavnu grobljansku kapiju, čangrljajući starim dverima i lancem s teškim katancem kojim su bila zaključana.

– Eto ga – reče Owens – biće da je to mališanova porodica došla da ga vrati u svoje toplo okrilje. Pusti čedo na miru – dodade, pošto je gospođa Owens svojim nematerijalnim rukama već obgrlila detence, mazeći ga i umirujući.

Gospođa Owens reče: – Ne bi se reklo da je taj ikom rod, vala. – Čovek u tamnom kaputu odustao je od čangrljanja glavnom kapijom i sad je proučavao manju bočnu kapiju. I ona je bila dobrono zavravljena. Prethodne godine bilo je slučajeva vandalizma na groblju, te je gradsko veće *preduzelo mere*.

– Hajde, gospođa Owens. Pusti malog. Hajde, draga – reče gospodin Owens kad spazi duha, a vilica mu se razjapi i on ostade ukopan u mestu, ne mogavši ni slova da izusti.

Mogli biste pomisliti – i bili biste u pravu – da gospodin Owens ne bi trebalo da bude toliko zatečen prizorom duha, s obzirom na to da su gospodin i gospođa Owens i sami bili mrtvi, i to već nekoliko stotina godina, kao i na to da su čitav svoj društveni život, ili makar gotovo čitav, provodili u prisustvu onih koji su takođe bili mrtvi. Ali postojala je razlika između naroda s groblja i *ovoga*: sirovog, treperavog, zastrašujućeg obličja, sivog poput televizijskog šuma, satkanog od panike i ogoljenih osećanja koja preplaviše Ovensove kao da su njihova sopstvena. Tri obličja – dva velika, jedno manje – mada je samo jedno bilo u žiži, samo jedno beše tek nešto više od obrisa ili treptaja. I obličje reče: – *Moje dete! Pokušava da mi povredi dete!*

Začu se tandrkanje. Čovek s druge strane teglio je uličicom veliku metalnu kantu za đubre ka visokom zidu od cigle koji je omeđivao taj deo groblja.

– Zaštite mi sina! – reče duh, a gospođi Owens se učini da je u pitanju žena. Naravno, majka čeljadeta.

– Šta vam je učinio? – upita gospođa Owens, ali nije bila sigurna može li je duh čuti. *Nedavno preminula, sirota dušica*, pomisli. Uvek je bilo lakše umreti nežno, i probuditi se u dogledno vreme na mestu gde ste sahranjeni, pomiriti se sa svojom smrću i upoznati se s ostalim stanovnicima. Ovo stvorenje beše sazdan od pukog straha i zebnje za svoje dete, a njena panika, koju su Ovensovi osećali kao kakav piskutavi vrisak, sada je privlačila pažnju: sa svih strana groblja pristizala su i druga bleđa obličja.

– Ko ste vi? – Gaj Pompej upita obličje. Njegov nadgrobni spomenik sada beše tek oronula stena, ali pre dve hiljade godina tražio je da ga stave da počiva na brdašcu pokraj mermernog hrama, umesto da njegovo telo pošalju nazad u Rim, te je bio jedan od najstarijih stanovnika groblja. Stoga je svojim obavezama prilazio izuzetno ozbiljno. – Jeste li ovde sahranjeni?

– Naravno da nije! Po izgledu bi se reklo da je sveže mrtva. – Gospođa Owens rukom obgrli žensko obličje i nasamo mu se obrati tiho, smireno i staloženo.

Iz pravca visokog zida koji je groblje odvajao od ulice začu se tup udarac praćen treskom. Kanta za đubre je pala. Čovek se popeo na vrh zida, i sad je bio mračan obris naspram uličnih svetiljaka zamućenih maglom. Na tren je zastao, a potom se spustio niz drugu stranu, držeći se za vrh zida i mlatarajući nogama, a onda se pusti i pade tih poslednjih nekoliko stopa, obrevši se na groblju.

– Ali draga moja – reče gospođa Owens obličju, jedinom preostalom od tri koja su se pojavila na groblju. – On je živ. Mi nismo. Možeš li da zamisliš...

Dete ih je zbunjeno posmatralo odozdo. Posegnulo je za jednom, a potom za drugom, ne uhativši ništa osim vazduha. Obličje žene je sve brže bledele.

– Da – reče gospođa Owens, odgovarajući na nešto što niko drugi nije čuo. – Učinićemo to ako ikako možemo. – Zatim se okrenu ka muškarcu koji je stajao kraj nje. – A ti, Ovense? Hoćeš li ti biti otac ovom momčiću?

– Hoću li šta? – upita Ovens naboravši čelo.

– Nikada nismo imali dete – reče njegova supruga. – A njegova majka želi da ga zaštitimo. Hoćeš li?

Čovek u crnom kaputu spotakao se o bršljan isprepletan između napuklih nadgrobni ploča. Sada se pridigao i obazrivi je produžio, preplašivši sovu koja se nemo vinu. Opazio je bebu i oči mu pobedonosno zaškriše.

Ovens je znao na šta njegova supruga misli kad god bi mu se obratila tim tonom. Nisu uzalud, što za života, što u smrti, u braku već dve stotine i pedeset leta. – Jesi li spremna na to? – upita on. – Da li si sigurna?

– Sigurnija no ikad – reče gospođa Ovens.

– Onda hoću. Ukoliko ćeš mu ti biti majka, ja ću mu biti otac.

– Jesi li čula? – upita gospođa Ovens treperavo obličje na groblju, sada jedva nešto vidljivije od obrisa, nalik dalekom let-njem zraku sunca u obliku žene. Ono joj uzvratilo nešto što niko drugi nije mogao čuti, a zatim nestade.

– Neće se više vraćati ovamo – reče gospodin Ovens. – Kada se sledeći put probudi, biće na svom sopstvenom groblju, ili gde već bude počivala.

Gospođa Ovens se nadvi nad bebom i ispruži ruke. – Hodi sad – reče blago. – Dođi mami.

Dok je išao grobljanskom stazom ka njima, već isukanog noža, Čoveku zvanom Džek se učinilo kao da se kovitlac magle pri mesečini obavio oko deteta i dečaka više nije bilo: behu tu samo vlažna izmaglica, mesečina i lelujava trava.

On zatrepta i omirisa vazduh. Nešto se dogodilo, ali on pojma nije imao šta. Zarežao je duboko iz grla, poput kakve grabljive zveri, gnevan i razočaran.

– Ej? – viknu Čovek zvani Džek, pitajući se da dete nije možda samo otpuzalo iza nečeg. Glas mu beše mračan i grub, a imao je i čudan prizvuk, kao da je i sam iznenađen ili zbunjen što čuje sebe kako govori.

Groblje je čuvalo svoje tajne.

– Hej? – viknu on ponovo. Nadao se da će čuti bebu kako plače, ili kliče neku napola upamćenu reč, ili da će je makar čuti kako se kreće. Ali nipošto nije očekivao ono što je zapravo začuo: nežan, svileni glas koji kaže:

– Mogu li vam pomoći?

Čovek zvani Džek beše visok. Ovaj čovek je bio viši. Čovek zvani Džek je bio u tamnoj odeći. Ovome odeća beše još tamnija. Ljudi koji bi primetili Čoveka zvanog Džek dok je obavljao svoje poslove – a on nije voleo da bude primećen – bili bi uznemireni, osećali bi se neprijatno ili bi ih preplavio neobjašnjivi strah. Čovek zvani Džek podiže pogled ka neznancu i ovaj put se sam uznemiri.

– Tražio sam nekoga – reče Čovek zvani Džek, gurnuvši desnu šaku nazad u džep kaputa, kako bi nož bio skriven, ali ipak spreman za slučaj da mu zatreba.

– Noću, na zaključanom groblju? – reče neznanac.

– Bila je to samo beba – reče Čovek zvani Džek. – Bio sam u prolazu. Prolazio sam ovuda kad sam začuo bebu kako plače, pa sam pogledao kroz kapiju i spazio je. Pa mislim, šta biste vi uradili?

– Pozdravljam vašu požrtvovanost – reče stranac. – A ipak, i da ste uspeali da pronađete to dete, kako ste nameravali da izađete odavde s njim? Ne možete da se popnete nazad preko zida s bebom u naručju.

– Vikao bih dok me neko ne pusti napolje – reče Čovek zvani Džek.

Začu se teški zveket ključeva. – Pa, to bih onda bio ja – reče neznanac. – Ja bih morao da vas pustim napolje. – On odabra jedan veliki ključ iz svežnja i reče: – Pođite za mnom.

Čovek zvani Džek krenu za neznancem. Iz džepa je izvadio nož. – Vi ste čuvar, dakle?

– Ja? Svakako, na neki način – reče neznanac. Sada su koračali prema kapiji – sve dalje od bebe, Čovek zvani Džek je bio ubeđen u to. Ali čuvar je imao ključeve. Nož u tami, i to bi bilo